

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב הפ"ץ בן אסתר זצ"ל

ניסן התשפ"ה
מפטיר **וערבה לי-הנה מנחת יהודה וירושלם** (מלאכי א)
ויש נוהגים להפטיר **עם זו יצאתי לי** (ישעיה מג כא)

פרשת ויקרא – שבת הגדול

עלון פרפראות בפרשה וחינוכי תורה מ **א'** ועד **ת'** על **פרשת השבוע** עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 111 פסוקים = אָל הַפֶּהן , אָל יסוד

וְהַבֹּאֵת אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֵלֶּה לִּי-הֵנָּה וְהַקְרִיבָה אֶל הַפֶּהן וְהַגִּישָׁה אֶל הַמִּזְבֵּחַ. (ב ח)
אֵת כָּל דָּם הַפֶּר יִשְׁפֹךְ אֶל יסוד מִזְבַּח הַעֹלָה אֲשֶׁר פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד. (ד ו)

יש בה אחת 16 מצוות, מתוכן 11 מצוות עשה ו-5 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

עשה: מעשה העולה · קרבן מנחה · מליחת הקרבן · קרבן בית דין אם טעו בהוראה · קרבן חטאת ליחיד ששגג במצות ל"ת שחיבין עליה כרת · עדות · קרבן עולה ויורד · תוספת חומש לאוכל מן ההקדש או מועל בו · קרבן אשם תלוי · קרבן אשם ודאי · השבת הגדול · **לא תעשה:** שלא להקריב שאור או דבש · שלא להקריב קרבן בלי מלח · שלא להבדיל הראש בחטאת העוף · שלא ליתן שמן זית במנחת חוטא · שלא ליתן לבונה במנחת חוטא.

ברוב הקהילות נהוג להפטיר בפרשת **וערבה לי-הנה מנחת יהודה וירושלם** (מלאכי ג) ונתנו טעם לדבר (הלבוש, הגר"א), שבפרשה זו מוזכרת הגאולה האחרונה על ידי אליהו הנביא, **הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום י-הנה הגדול והנורא**. כמו בגאולה הראשונה, ביציאת מצרים. טעם נוסף, לפי שבפסח העולם נידון על התבואה (ר"ה טז א). ואמרו חכמים: בעוון ביטול מעשרות, שמים נעצרין והיוקר הווה, ובני אדם רצים אחר פרנסתם ואינם מגיעים, ומביא רעב של כליה וכו'. ואם נותנים מעשרותיהם, מתברכים. (ר' יעקב עמדין)

שבת שלפני פסח קורין אותו 'שבת הגדול', מפני הנס שנעשה בו. (שו"ע או"ח תל) ומהו הנס, שפסח מצרים מקחו בעשור לחודש היה, כדתיב (שמות יב ג) **בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׂה לְבֵית אָבֹת שֵׂה לֶפְנֵי**. ופסח שיצאו ישראל מצרים היה ביום ה' ונמצא שעשרה בחודש היה שבת, ולקחו להם כל אחד שֵׂה לפסחו וגררוהו על הקרקע לבזותו לעיני המצרים שמחזיקין אותו לאלוה, וקשרו אותו בכרעי המטה ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבוּם לשחטו לשם פסח כמצות השם עלינו, והיו שיניהם קהות על שהיו שוחטין דמות אלוהיהן, כי המצרים עובדין לצורת טלה שבמזלות, ועל כן תועבה הוא להם כל רועה צאן וכל שכן השוחטין, ולא היו רשאים לומר להם דבר. ועל שם אותו הנס קורין אותו **'שבת הגדול'**. ואע"פ שהנס היה כל ה' ימים עד הפסח, ויותר ביום ד' ששחטוהו, מ"מ עיקר הנס וקיהיון השינים הוא יותר בהתחלה, ואח"כ כיון דדשו דשו. **ועוד נס נעשה בו** שכשלקחו ישראל פסחיהם ובאו המצרים ושאלום, היה בכלל תשובתם להם שיהרוג הקב"ה בכורי מצרים, ובכורי ישראל יציל, כי יראה הדם ופסח על הפתח אשר שם בכורי ישראל, ואז נתקבצו בכורי מצרים אצל אבותיהם ואצל פרעה לבקש ממנו שישלחו את ישראל ולא יהרגו, ולא רצה פרעה ושריו, ועשו הבכורות בעיר והרגו מהם הרבה, הדא הוא דכתיב (תהלים קלו י) **לְמַפְּה מַצְרַיִם בְּבִכּוּרֵיהֶם**. אלא **לְמַפְּה מַצְרַיִם בְּבִכּוּרֵיהֶם**, לומר כי הבכורים הם המכים, ולא המוכים. ומה שתולים הנס בשבת ולא ביו"ד לחודש איזה יום שיהיה, מפני שלא בא הנס אלא ע"י שמירת השבת שמפני שידעו המצריים שהיו ישראל שומרים השבת במצרים כדאיתא במדרש, היו מתמיהים שהיו מטפלין בבעל חי בשבת, וע"י כך שאלום לכך קורין דווקא **שבת הגדול**. (לבוש שם)

טעמים נוספים – ע"פ מה שאמרו חז"ל 'גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה' (קידושין לא). והנה עד היום ההוא בעשור לחודש הראשון, הגם שמזמן האבות צדיקי הדור ויחיד סגולה היו מקיימין את התורה, אבל היה בתורת נדבה ולא היו מצווים ועושים. והן היום שנצטוו: **וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׂה** וכו', גדול המצווה וכו', על כן נקרא שבת הזה **שבת הגדול**. וזהו שאמרו רז"ל: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא **מהחודש הזה לכם ראש חודשים** וכו' שהוא מצוה ראשונה שנצטוו וכו'. כמו"כ - להורות החילוק בין קדושת שבת לקדושת יום טוב. שאמרו רז"ל (פסחים ק"ז): 'שבת קביעא וקיימא, מה שאין כן מועדים תלויים בקידוש בית דין'. ועל כן קדושת שבת הוא כמו הגדול, שיכול לעמוד בעצמו, מה שאין כן קדושת המועדים, מעמידין אותן אחרים היינו ישראל, כביכול כמו הקטן, שמחזיקין בידו אחרים להעמידו ובזולת אחרים אין לו העמדה. והנה קודם בוא יום המועד הקדוש, הרגל הראשון שברגלים שבכל השנים, וקרא שבת שלפני **שבת הגדול**. כמו"כ - עשו זאת להיכר, וקראו לשבת שלפני הפסח **שבת הגדול**. מכלל דאיכא שבת קטן בשבוע הבא, היינו יום טוב הראשון של פסח שנקרא גם כן 'שבת', ששביתתו הוא קטן משביתת יום השבת. לפי דכתיב (ויקרא כג טו) **וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת**. באת הקבלה ממחרת יומא טבא, דיום טוב נקרא גם כן שבת. כמו"כ – כתיב (שמות יב כא) **מִשְׁכּוֹ וַיִּקְחוּ לָכֶם צֹאן**, על כרחך לומר לשוב אין להם דין בני נח ודינם כישראל ממש, וכיון שיצאו מכלל בני נח, היו רשאים לשמור ולשבט את כל יום השבת כמצוותו, ושוב לא היו צריכין לעשות איזה מלאכה בשום שעה מעותי היום, ולא היה כיום השבת הזה שבת גדול לפנינו, כי עד עתה לא היה להם באפשרי לשבות כל כ"ד שעות השבת. ממילא ראוי ונכון לקרוא לשבת הזה **שבת הגדול**. (בני יששכר – שבת הגדול) כמו"כ - דבאותו י' לחודש נעשה עוד נס שנבקע הירדן וא"כ היו סבורים שהמעלה היא מחמת נס הירדן לכן קראוהו שבת הגדול דיום עלייתן מהירדן לא היה בשבת. (ט"ז או"ח תל) טעם נוסף על שם ההפטרה שמוזכר בה 'הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום י-הנה הגדול והנורא'. **שֵׂה ר"ת שבת הגדול**. **שֵׂה** גימטריא **כפרה** (305).

וְנָפַשׁ כִּי תִקְרִיב (ב א). תקריב ג' **תשובה** (713 עם הכולל) לרמוז שהתשובה גדולה כמו קרבנות. (רבינו אפרים) קחו עמכם דברים ושובו אל י-הנה אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ו**ירושלמה פרים שפתינו**. (הושע יד ג) פרש"י – פרים שהיה לנו להקריב לפניך נשלם אותם בריצוי דברי שפתינו. **נפש ר"ת** ו**ירושלמה פרים שפתינו** – בגלותנו אנו דומים לעני שאין לו לפני הקב"ה אלא **נפש**. (לחם רב עמוד קמט) **וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בְּמִלַּח תְּמַלֵּךְ** (ב יג) כנגד הקב"ה שהוא קיומו של עולם, כך כל דבר יש לו קיום ע"י המלח. **בְּמִלַּח ר"ת** ברית מילה ליום ח'. (רבינו אפרים) אמרו חז"ל (שוחר טוב מזמור ק"ב) כשנולד יצחק בן שמונה ימים הגישו למילה והגישו למנחה על גבי המזבח ועשה שמחה ומשחה ומכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה באותו יום שזוכה למול את בנו כאבינו אברהם שנאמר (בראשית ח א) **וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁמַחַת גְּדוּלַּת בְּיּוֹם הַגְּמִל אֶת יִצְחָק**. **תְּמַלֵּךְ ר"ת** תכין משתה ליום ח'. וכתב **בְּיּוֹם הַגְּמִל ודרשו רז"ל ה"ג מל**. וכתב השו"ע (יו"ד רסח יב) נוהגים לעשות סעודה ביום המילה. (חומת אנך)

כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לִי-הֵנָּה לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָּל שֹׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לִי-הֵנָּה. (ב יא) **מה הטעם שאסור להקטיר בתוספת שאור או דבש**. לפי שאמרה התורה (ב יג) **עַל כָּל קָרְבַּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח**. והללו אינן מקבלין מלח. (דעת זקנים) מנהג עובדי עכו"ם שבכל מנחתם היו מקריבין חמץ והיו מערבים הדבש בכל קרבנותיהם ולכן אסרם לגבוה. (רמב"ן) השאור והדבש רמז למדת הדין כידוע מלשון חמץ, ולפי שהם דברים שיצאו ממזגם לכך הם מרוחקים מן המזבח. (רבינו בחיי) לפי שיצר הרע דומה לשאור ומטעם זה גם כן הזהיר על הדבש שיצר הרע מתוק לאדם כדבש. (בעה"ט) השאור הוא סמל הגאווה, שכן הוא מתנפח כמו האדם שמתגאה. הדבש הוא סמל לתאוה. על שניהם אמרת התורה לאדם: אל תכניס תערובת של גאווה או של תאוה בקרבן שאתה מקריב לה' יתברך. (ספר החינוך מצוה ק"ז)

לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ הטעם כי כל דבר מחמצת צריך המתנה ועיכוב, וכלפי מעלה צריך זריזות ומהירות שנאמר (יחזקאל יד) **וְהִתִּיזְתָּ רְצוּאֵי נְשׁוּב**. (רבינו אפרים)

כתב הרמב"ם (הל' איסורי המזבח פ"ז ה"א) **הרוצה לזכות עצמו** יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו הרי נאמר בתורה (בראשית ד' ד) **והקבל הביא גם הוא מבכרות צאנו ומחלבהו וישע** - **יהיה אל הקבל ואל מנתתו**. והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר (ויקרא ג טו) **כל חלב לי-הנה**. וכן כתב השו"ע (יו"ד רמח"ה) 'הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו וכל דבר שהוא לשם שמים יהיה מהטוב והיפה. ואם בנה בית תפלה - יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב - יאכיל מהטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום - יכסה מהיפה שבכסותו, הקדיש דבר - יקדיש מהיפה שבנכסיו, וכן הוא אומר: **כל חלב לי-הנה**'.

שאלות

- א. רמז בפרשה לחדש אלול - עכשיו שאין לנו קרבנות ראוי לכל ירא וחרד לשוב ולחדש מעשיו מר"ח אלול ואילך.
- ב. **ושחט את בן הבקר לפני י-הנה** (א ה) מה הטעם דכתיב **ושחט את בן הבקר** ולא כתיב **ושחט את הבקר**.
- ג. **דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם פי יקריב מקם קרבן לי-הנה מן הבקהמה מן הבקר ומן הצאן מקריבו את קרבנכם**. (א ב) כתיב **אדם מקם** והוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. מה בא לרבות **אדם**.
- ד. **אדם פי יקריב מקם קרבן לי-הנה**. (א ב) פרש"י - מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהפיל הנה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל (ויק"ר ב.ז). לכאורה קשה דהא אמרינן (ב"ק טו.) הגב והגזלן [וחמסן דיהיב דמי] הקדישן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר.
- ה. בד' שמות נקרא האדם. אדם, איש, גבר, אנוש. כתיב בפרשתנו **אדם פי יקריב מקם קרבן לי-הנה**. (א ב) מה הטעם שנקט בלשון **אדם**, והוא תואר המשובח ביותר, מאחר שהביא קרבן על חטאתו אשר חטא, והכתיב (ש"א טו) **התפין לי-הנה בעלות ונכחים כשמע בקול י-הנה הנה שמע מנח טוב**.
- ה. **ואם מנחה על המתכת קרבנך סלת פלוקה בלשמן מצה תהנה**. (ב ה) ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בלשמן מעשה. (ב ז) ההבדל בכפרה בין 'מנחת מחבת' ל'מנחת מרחשת'. והביאור בהשוואה בין השבת לבין מנחת מחבת, בפיוט בזמירות שבת **השומר שבת הבן עם הבת לאל ירצו כמנחה על מתכת**.
ו. ראה בפרשה שחביבה מצוה בשעתה, היינו שעדיף לקיים מצוה בשעתה מאשר לדחותה כדי לקיימה בהידור.
- ז. **ושחט אתו על נרד המזבח צפנה לפני י-הנה**. (א יא) נצטוינו בזה לשחוט את העולה בצפון. וכן (משנה זבחים ה א) קדשי קדשים, שחיטתן בצפון. פר ושעיר של יום הכפורים, שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון. מה הטעם שאף על פי שכל קדשי קדשים שחיטתם בצפון, התורה מזכירה את עניין הצפון במפורש רק בנוגע לצאן. ומה הטעם שצריך לשחוט אותם דווקא בצפון.
- ח. **ועשה לפר כאשר עשה לפר חטאת פן יעשה לו וכפר עליהם הפנה ונסלח להם**. (ד ט) מה הטעם דבכל הכפרות הוסיף כפרה וסליחה חוץ מכהן גדול דכתיב כפרה בלא סליחה.
- ט. **אדם פי יקריב מקם קרבן לי-הנה מן הבקהמה מן הבקר ומן הצאן מקריבו את קרבנכם**. (ויקרא א ב) מה הטעם שאין מביאים קרבן מן הדגים.
- י. מדרש פליאה - **ויקרא אל משה וכו' אדם פי יקריב מקם קרבן לי-הנה**, ה"ד **שמע ישראל י-הנה א-להינו י-הנה אהד**. והוא טעון ביאור.
- כ. **וסמך את ידו על ראש חטאת** (ד לג) **מה הטעם דכתיב וסמך את ידו** ולא כתיב **וסמך ידו** והוא בא לרבות.
- כ. **אם הפנה המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים ליהנה לחטאת**. (ד א) מה הטעם שהתחיל הכותב בכהן גדול, אע"פ שמלך קודם לכהן גדול כדאמרינן (הוריות ג.) מלך קודם לכהן גדול, שצאמר (מ"א א לג): **ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדוניכם**.
- ל. מנהג קדום כשהבעל קורא מסיים את פרשת ויקרא בפסוק (ט ט) **ונסלח לו על אחת מפל אשר יעשה לאשמה בה**. לומר בקול רם פסקא מיוצר אור העולה לר"ת **לאשמה בה**, כדי שלא לסיים בדבר רע.
- מ. **אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבונו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצונו לפני י-הנה**. (א ג) מה הטעם שקרבן עולה קודם בפרשה לשאר הקרבנות.
- מ. **והקריבו הפנה אל המזבח ומלך את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח**. (א טו) מה הטעם שקרבן עולה מן העוף או תורים ובני יונה אינו מקבל את דמו במזרק כשאר קרבנות.
- נ. **וקרבו וקרעו ירחץ במים** (ט ט) מה הטעם שפרים ושעירים אינם טעונין הקרב והכרעים רחיצה במים.
- ס. מה הטעם שאשם תלוי נאכל וחטאת העוף אינו נאכל.
- ע. **והשיב את הגזלה אשר גזל**. (ה כג) נאמר במשנה (ב"ק ג.) הגזל את חבירו שנה פרוטה, ונשבע לו - יוליכנו אחריו למדי. פרש"י - דאין לו כפרה עד שיחזיר לגזול עצמו. מה הטעם שנקטו דווקא בשמה של ממלכת מדי.
- פ. **וקרבו וקרעו ירחץ במים והקטיר הפנה את הכל המזבחה עלה אשה רים ניהום לי-הנה**. (א ט) אמרו רז"ל (ספרא) **את הכל לרבות העצמות והגידין והקרנים והטלפים והצמר שבראשי כבשים והשער שבזקן תישים**. וקשה למה לא הקריב אברהם אבינו את השה לעולה עם קרניו וגו' והניח את קרניו לשופרות. כדאיתא (פרקי דר"א לא) **קרניו של איל** - של שמאל שתקע בו בהר סיני שנאמר (יהושע ו ה) **והנה במשך בקרן היוכל**, ושל ימין שהיא גדולה משל שמאל שהוא - עתיד לתקוע בה לעתיד לבא שנאמר (ישעיה כו יג) **והנה ביום ההוא תקע בשופר גדול ויבאו האבדים בארץ אשר והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לי-הנה בהר הקדש בירושלם**.
- צ. **ונפש פי מקריב קרבן מנחה לי-הנה סלת ינה קרבנו ויצק עליה שמן ונמן עליה לבנה**. (ב א) מי לא יכול להביא מנחת גדבה. מה הטעם שנאמר **ונפש פי מקריב בלשון יחיד**. מה הטעם שנאמר **ונפש בתוספת ו'**.
- ק. **אם פשב הוא מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני י-הנה**. (ז ג) וכתיב **ואם פכש יביא קרבנו לחטאת** (ד לב). מה ההבדל בין **פשב** לבין **פכש**.
- ק. **מן הבקהמה מן הבקר ומן הצאן מקריבו את קרבנכם**. (א ב) **ומן הצאן** פירש"י - להוציא את הנוגח שהמית. לכאורה הרי לא חל עליו הקדש כלל, דקתני (בב"ק מ: ד) **שור שהוא יוצא ליסקל, והקדישו בעליו - אינו מוקדש**. שחטו - פשוו אסור.
- ר. **ואם מן העוף עלה קרבנו לי-הנה והקריב מן התרים או מן בני היונה את קרבנו**. (א יד) מה הטעם שמכל העופות הכשרים בעולם בחר הקב"ה בשני אלה **תרים או בני יונה**, למה **בני היונה** ולא יונה סתם. מן התרים ולא נאמר מן בני התרים.
- ש. וטבל הפנה את אצבעו בדם והנה מן הדם שבע פעמים לפני י-הנה את פני פרכת הקדש. (ד ו) מה הטעם שלגבי חטא הקהל כתיב (ד יז) **וטבל הפנה אצבעו מן הדם והנה שבע פעמים לפני י-הנה את פני הפרכת**. ולא כתיב **הקדש**. ואילו לגבי חטא כהן משיח נאמר **פרכת הקדש**.
- ת. **ושחט אתו על נרד המזבח צפנה לפני י-הנה ונרקו בני אהרן הפהנים את דמו על המזבח סביב**. (א יא) מה הטעם שכתבה התורה צפון בבן צאן ולמד בן בקר מבן צאן ולא כתבה בבן בקר שהוא הראשון.

תשובות

- א. אָהַד לְעֵלָה וְאָהַד לְחֻטָּאת (ה ז) ר"ת **אלול**. כי בעוד ביהמ"ק היה קיים כיון שהגיע אלול היה כל אחד מישראל חרד ושב מן העבירות שבידו שנאמר (עמוס ג י) **אם יִמְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִתְרַדוּ**, ועכשיו שאין לנו קרבנות ראוי לכל ירא וחרד לשוב ולחדש מעשיו מר"ח אלול ואילך. (רבינו אפרים)*
- ב. בחור וילד (צעיר) בעינין להוציא זקן וחולה משום (מלאכי א ה) **הִקְרִיבְהוּ נָא לְפָנֶיךָ**. (דעת זקנים, החזקוני)
- ג. גוים שנודרין נדרים ונדבות מקבלים ברית כישראל. זהו **אָדָם**. **מִמֶּנּוּ** להוציא את המומרים – שהאפיקורסים אינם מקבלים ברית כישראל. (מדרש ספרא) וכן אמרינן (נזיר סב.) **'איש איש'** — לרבות את הגוים שֶהֵן נֹדְרִים וְנִדְבוֹת כִּישְׂרָאֵל. (החזקוני)
- ד. דיעבד אין אבל לכתחילה לא. (מושב זקנים)*
- ה. הודה על חטאתו ולא בוש מבני אדם הרואים אותו מביא קרבן, בזה מוכח בוודאי שהוא ירא חטא וניחם על הרעה אשר עשה ולא חש לכבודו מפני הרואים כי תגלה חרפתו בקהל. (מנחת יהודה)*
- ה. ההורוי הלב מכפרת מנחת מרחשת, ואילו מנחת מחבת מכפרת על דיבורי לשון הרע. (מנחות סג.) איתא בחז"ל (שבת קיח:) **כָּל הַמְשַׁמֵּר שְׂבֵת כְּהִלְכָתוֹ, אֶפִּילוּ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה [פְּדוּר] אָנוּשׁ** — מוֹחְלִין לוֹ. הרי שסוגלת השבת לכפר לא רק על חטא במחשבה אלא גם על מעשה. וזהו **הַשׁוֹמֵר שְׂבֵת הַבֵּן עִם הַבֵּת לֹאֵל יִרְצוּ כְּמִנְחָה עַל מִנְחָתוֹ** — לא רק במנחת מרחשת המכפרת על ההורוי בלבד אלא גם על המעשה. (טעמא דקרא)
- ו. **וְאִם לֹא תִשְׁגֵּי יָדוֹ לְשֵׁנֵי תָרִים אוֹ לְשֵׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וְהִבִּיא אֶת קֶרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירַת הָאֵפֶה סֵלֶת לְחֻטָּאתוֹ**. (ה יא) ר' יהודה אומר חביבה מצוה בשעתה שמיד הוא מביא [עשירית האֵפֶה], (והוא קרבן דלי דלות) ואין ממתנינים לו עד שיעשיר ויביא כשבה או שעירה. וכן אמר רבי אלעזר: היה חייב קרבן עולה ויורד, אין אומרים לו: לך לזה או לך עשה מלאכה והבא קרבן עשיר, אלא מוטב שיביא קרבן עני עכשיו ואל יביא קרבן עשיר לאחר זמן. (מדרש ספרא)
- ז. וזכר הקב"ה את עקדת יצחק שבשעה שאברהם אבינו הקריב את האיל במקום יצחק שהיה עקוד, היה זה בצד צפון של המזבח. (משלחן גבוה בשם ר' יהושע ליב דיסקין) ואיתא במדרש (ויק"ר ב יא) בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו התקין הקב"ה ב' כבשים אחד של שחרית ואחד של ערבית וכל כך למה שבשעה שהיו ישראל מקריבין תמיד על גבי המזבח קורין את המקרא הזה **צִפְנָה לְפָנָי יְ-הוָה** וזכר הקב"ה עקידת יצחק מעידי עלי את השמים ואת הארץ בין גוי בין ישראל בין איש בין אשה בין עבד בין אמה קורין את המקרא הזה **צִפְנָה לְפָנָי יְ-הוָה** וזכר הקדוש ברוך הוא עקידת יצחק שנאמר **צִפְנָה לְפָנָי יְ-הוָה**. לכן לא כתיב רק בבן צאן, זכר לאילו של יצחק הבא תמורת יצחק. (משך חכמה)*
- ח. חילול השם הוא בגדול שחוטא, ומצינו (מד"ר פכ"ב) שויתר הקב"ה על ע"ז ולא ויתר על חילול ה', על כן לא נאמר אצל כהן משוח סליחה. (פענח רזא – רזא דמאיר) **א"נ** לפי שישגגת תלמוד עולה זָדוֹן. (אבות פ"ד מ"ג) היינו (הרע"ב) אם תטעה בהוראה מתוך שלא דקדקת בתלמודך ותבוא להתיר את האסור, הקב"ה מעלה על ידך כאילו עשית מזיד. (פענח רזא, בעה"ט)*
- ט. טורפים הם הדגים – כתיב (קהלת ג טו) **וְהָאֵ-לֵהִים יִבְקֹשׁ אֶת נַרְדָּף**. ר' הונא בשם רב יוסף אמר לעולם וְהָאֵ-לֵהִים יִבְקֹשׁ אֶת נַרְדָּף אתה מוצא צדיק רודף צדיק - וְהָאֵ-לֵהִים יִבְקֹשׁ אֶת נַרְדָּף. רשע רודף צדיק - וְהָאֵ-לֵהִים יִבְקֹשׁ אֶת נַרְדָּף רשע רודף רשע - וְהָאֵ-לֵהִים יִבְקֹשׁ אֶת נַרְדָּף אפ"ל צדיק רודף רשע - וְהָאֵ-לֵהִים יִבְקֹשׁ אֶת נַרְדָּף. מכל מקום וְהָאֵ-לֵהִים יִבְקֹשׁ אֶת נַרְדָּף. (ויק"ר כו ה) הקרבנות הקרבים על גבי המזבח הינם מן הנרדפים ולא מן הרודפים (מד"ר אמרו כו ה). **א"נ** דגים יש טירחא בלדוג אותם ואינם מצויים בכל מקום. הקב"ה רצה שהקרבנות יהיו מבעלי חיים שאדם מגדל ולא מבעלי חיים שיש לטרוח ולצוד ולהביא מרחוק, כמו צבי, שבדרך כלל אדם לא מגדל בביתו. **א"נ** דגים מותר לאכול אותם ללא שחיטה ולכן אין בהם את אחת מהעבודות שיש בקרבנות והיא השחיטה.
- י. ישראל הם נרדפים מן האומות, והעצה לעמוד כנגד רדיפת האומות הוא ע"י עסק התורה, אמנם מה יעשה מי שאינו בר הכי ולא זכה לעסוק בתורה? כלום תקנה יש לו, לעמוד כנגד הרודפים הצרים עליו, על כן קאמר המדרש הה"ד **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְ-הוָה אֶ-לֵהִינוּ יְ-הוָה אֶחָד**. כי זכות ק"ש תגן עליו להצילו. דכתיב (קהלת ג טו) **וְהָאֵ-לֵהִים יִבְקֹשׁ אֶת נַרְדָּף**. ובחר הקב"ה להקריב קרבנות מן הנרדפים. והתורה מגנא מצלא. (שפת אמת, דברי יואל)
- כ. כל כוחו בעינין שיסמוך בשתי ידי (הרוקה) ובמדרש (ספרא) לרבות חטאת נזיר וחטאת מצורע וחטאת מטמא מקדש לסמיכה.
- כ. כפרת כל ישראל תלויה בכהן גדול לפיכך הוא קודם למלך, כדי שיבוא טהור ויכפר על הטהורים. וכן אמרו (הוריות יג.) דין הוא שיקדים המְכַפֵּר לַמְתַּכֵּפֵר, וכן הוא אומר (ויקרא טו ז): **וְכִפֵּר בַעֲדוֹ וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ וּבַעֲדֵי כָל קֹהֶל יִשְׂרָאֵל**. (אונים לתורה)
- ל. **לֹאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל הַמַּעֲשִׂים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי ר"ת לְאִשְׁמָה בָּהּ**. מנהג קדום לעמוד כל הקהל ולאומרו בקול רם בסיום קריאת פ' ויקרא כדי שלא לסיים בדבר רע. (מאור ושמש' פרשת החודש בשם ר' מענדלי מרימנוב ז"ל)
- מ. מעולה שבקרבנות היא ועולה כולה למעלה לפיכך פתח הכתוב בקרבן עולה. (החזקוני) **א"נ** לפי שהמחשבה היא ראשית הכל, וחטא המחשבה קודם לחטא המעשה, על כן היה בדין להקדים קרבן עולה. (רבינו בחיי) ולכן עולה כולה כליל לה' להורות על חטא המחשבה שאין מכיר בו אלא ה'. (מנחה בלולה)
- מ. מועט דמו לפיכך אינו מקבל במזרק שאם היה מקבל בכלי לא יוכל להזות, ולכן מולק בראשו של המזבח כדי שיימצה מיד על המזבח. (דעת זקנים, החזקוני)
- א"נ כדי שלא יתבטל העני לפיכך מולק את ראשו ומוזה את דמו בראש המזבח דהיינו שהקרבן הקרבן תיעשה במהירות כדי שלא לביישו.
- נ. נשרפים הם בחוץ נאמר בהם **וְאֵת עוֹר הַפָּר וְאֵת כָּל בָּשָׂרוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל פְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ**. וכן **וְשָׂרְפוּ בָּאֵשׁ אֶת עֹרֹתָם וְאֵת בָּשָׂרָם וְאֵת פְּרָשָׁם**. לפיכך אינם טעונים רחיצת מים, אבל העולה באה על שולחנו של מלך צריכה להיעשות בכבוד ונקיות. (דעת זקנים, החזקוני)
- ס. ספק היא באה חטאת העוף שהיא מלוקה והוא נבלה ושמא היו חולין בעזרה הרי שני איסורים לכך אינה נאכלת. אבל אשם תלוי נאכל לפי שכהנים משולחן גבוה זכו. (הרוקה)
- ע. עשירה היתה ארץ קְדִי בכסף וזהב הרבה, דכתיב (ישעיה יג ז) **הִנְנִי מַעִיר עֲלֵיהֶם אֶת מְדֵי אֲשֶׁר כֶּסֶף לֹא יִחְשְׁבוּ וְזָהָב לֹא יִתְפָּצוּ בוֹ**. לכך אמרה המשנה 'וּלְיָכֶנּוּ אֲתָרְיוֹ לְמֵדִי' רוצה לומר אף שבמְדֵי העשירה פרוטה אינה נחשבת למאומה, אעפ"כ אם הנגזל יושב בקרבה צריך הגזלן להשיב לו הפרוטה שגזל בלי להתחשב בערכה. (הגר"א)
- פ. פקעו הקרניים מעל גבי המזבח, ואמרינן במשנה (זבחים טו) **וְכָלֶם שִׁפְקָעוּ מֵעַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ**, לא יתְזַר. היינו שהעלן כשהו מחוברין ואח"כ פקעו וקפצו מתוך אש המזבח ונפלו לארץ, לא יחזור. **א"נ** הקרניים נתלשו מהאיל קודם זריקת הדם וכל הריבוי להעלות את הקרניים למזבח הוא רק בהיותן מחוברות בשעת זריקת הדם, אבל אם נתלשו קודם לכן, הרי אפשר להורידן ולעשות מהם אפילו קת לסכין. **א"נ** היות ועדיין לא נתנה תורה, קרני האיל עמדו לנס בנבואה לכן לא קיים אברהם אבינו בהם מצוות הקטרה על המזבח. (אוה"ה)*
- צ. ציבור אינם יכולים להביא מנחת נדבה. לפיכך נאמר בלשון יחיד **וְנִפְשָׁו כִּי תִקְרִיב** לפי שהיחיד מביא מנחת נדבה ואפילו כהן משיח. (החזקוני) והטעם שכתב **וְנִפְשָׁו בתוס'** לרבות יחיד שאינו מביא מנחה על טומאת מקדש וקדשיו שהוא כהן משיח, שמביא מנחת נדבה. (אוה"ה)
- ק. קטן הוא הַכֶּבֶשׂ. ואילו **כֶּשֶׁב** הוא גדול. וא"ת ב"ש **כֶּשֶׁב** 'לבש'. על שם (תהלים סה יד) **לְבָשׁוּ כְרִים הַצֹּאן**, שהוא מלובש צמר. (ילקוט האזובי)*
- ק. קודם שנגמר דינו הקדישו בעליו. הרי הוא מוקדש ואם שחטו בשרו מותר, קמ"ל שלא יהא קרב. (מושב זקנים)
- ר. רדופים הם מכל שאר העופות לפיכך בחר הקב"ה בהם. (ב"צ צג.) **בְּנֵי הַיּוֹנָה** ולא גדולים לפי שהיונה **פּוֹתָהּ אֵין לָב** לה(יהושע ז יא) אם מת בן זוגו מזדווגת ליונה אחרת, לפיכך אין בהם כשרים אלא הקטנים. **מִן הַתָּרִים** אפילו גדולים לפי שהתור משמת בן זוגו אינו מזדווג לזוג אחר. (החזקוני, פענח רזא)*
- ש. שכינה מסתלקת כשצבור חוטאים, אבל בשביל חטא כהן משיח לא נסתלקה השכינה. (דעת זקנים)
- ת. תמיד של שחר הוא הקרבן הקרב בראשונה בכל יום במקדש. נמצא שהקרבן הראשון שהיה טעון צפון היה בן צאן לכך כתבה התורה בבן צאן. (טעמא דקרא)

מקורות / חידודון *

פי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לי-הנה. (ב"א) השם יתברך שונא מי שאין פיו ולבו שווים, והנה הדבש יפה לפה ורע ללב, ואילו השאור יפה ללב ורע לפה – על כן ריחקם מעל גבי המזבח. (ספר החיים)

השאור הוא רמז לפנים חמוצות כדרך השאור שמחמיץ, ואילו הדבש הוא סמל למתיקות ועריבות. והנה מי ששואף להיות 'אדם השלם' עליו לדעת מתי עליו לאחוז במידת 'השאור' ולהזעיף פנים – כאשר נתקל בעוברי עבירה, ומתי להראות פנים שוחקות ומתק שפתים – כאשר עושים את רצונו יתברך. לעומת זאת מי שהוא בבחינת 'כל שאור' היינו כולו חמיצות והזעפת פנים אף כלפי שומרי מצוות ועושי רצון ה' או מי שהוא בבחינת 'כל דבש' כולו מתיקות והארת פנים גם כלפי עוזבי התורה, עליו הכתוב אומר **לא תקטירו ממנו אשה לי-הנה.** (ושלל לא יחסר בשם רבי יהודה צדקה)

א. דחודש אלול מוכן הוא בין לשוב מחטאתו בין לקנות קדושה ולעלות במעלות שכליות. וזהו וְאֶתְּדָה לְחַטָּאת לְתַקַּן אֲשֶׁר חָטָא. אֶתְּדָה לְעֵלָה עֲלִיּוֹת מְרוּוּחִים צִיצִים וּפְרָחִים כְּמַעֲלוֹת אֶחָד בְּשַׁעֲרֵי קְדוּשָׁה וְשַׁעֲרֵי תוֹרָה לְהוֹסִיף תּוֹסֶפֶת טוֹבָה וְהָבֵא לִיטְהַר מִסִּיעֵינְ אוֹתוֹ. (חומת אנך)

ד. כתב הרמב"ם (איטורי מזבח פ"ה ה"ז-ח) הגונב או הגוזל והקריב הקרבן פסול והקדוש ברוך הוא שונא שונאמר (ישעיה ס"ח) **שנא גזל בעולה.** ואין צריך לומר שאינו מתקבל ואם נתיאשו הבעלים הקרבן כשר ואפילו היה חטאת שהכהנים אוכלין את ברשה ומפני תקנת מזבח אמרו שהחטאת הגזולה אם נודעה לרבים אינה מכפרת אף על פי שנתיאשו הבעלים כדי שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות וכן העולה. הגונב עולת חבירו והקריבה סתם נתכפרו בה הבעלים הראשונים. **מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל אף אדם לא הקריבו מן הגזל. צריך להבין למה דימה את החוטא לאדם הראשון?**

לפי שכמו שאדם הראשון שהתחיל לחטוא לא היה לו לתלות במה שקדם לפניו באביו ואמו או ביצר הרע שמנעוריו, כי הוא התחיל בעבירה ולפניו לא היה יצר הרע בטבע, כך תקריב וירצה לפני ה' הרוצה בתשובה ואז חיה יחיה לפניו. (כתב סופר' עה"ת)

ה. **אדם פי יקריב מקם** – נקט בלשון אדם להורות שהחטא בא מצד חלק האדמה שבו הוא החומר. וכן לפי שהוא לשון הכולל שם המין איש או אשה. (מנחת יהודה בשם מנחה בלולה)

בד' שמות נקרא האדם. אדם, איש, גבר, אנוש. וענין השתנות שמותיו אלה הכל לפי מעשיו ופעולותיו.

אנוש – דרגה התחתונה הפחותה אשר בבני אדם. אלו רודפים כל ימיהם אחרי תאוות גופם, ונשכח מהם מחצב נשמתו מאין נלקחה וסופה לחזור שמה. ועל שם זה נקרא אנוש מלשון [גרם לי לשכוח] **פי נשני א-להים** (בראשית מ"א). כי לא זכר אחריתו.

גבר – בן אדם המתגבר במקצת על תאוותיו הרעים הללו הנזכרים ואינו רודף אחר התאוה והכבוד כבהמה ומסתפק באשר ימצא לו. הגם שעושה כל המעשים הללו שלא מחמת יראת ה', כי אם בדרך טבע העולם יכיר ויבין שראוי להיות מותר אדם מן הבהמה, שלא לרדוף אחרי תאוות חפצי הגוף. זה נקרא גבר, שמתגבר קצת על התאוה הרע. ואולם לא זו הדרך ישכון אור, אחרי שאינו מתכוון לשם ה' אלוקיו: **מתי אבוא ואנראה פני א-להים** (תהלים מב ג) לעשות נחת רוח אליו במעשי?

איש – נמצא בו היוד משם הוי"ה, ובכל מקום היוד מרמז על יחוד שמו יתברך בעשרה שנברא העולם. והוא מורה על בחינת הטוב שבו אשר על ידי זה חשקה נפשו לדרוש בתורת אלוקים ולשמור בריתו, בכדי לקרב ולדבק נפשו לאור באור פני מלך חיים ולעשות נחת רוח לפניו. ונשאר בו עוד אותיות א"ש המורה על אש של היצר הרע אשר גם כן בקרבנו, המחממו ומבעירו להדיחו מן הדרך.

אדם – דרגה המוכרת העליונה שבכולן, מלשון (ישעיה י"א) **אדםמה לעלויו.** שכבר יצא לגמרי מהשלושה דברים התחתונים שדומה בהן לבהמה, והוא הולך ומדבק עצמו [בבורא]. ומיחד את לבבו ומחשבתו ודיבורו ומעשיו וכל תנועותיו הנגלות והנסתרות ביחוד אליו יתברך באמת ובתמים בלי שום מסך המבדיל [בלי שום מחשבות זרות]. (באר מים חיים - כי תצא, כ"א)

ז. כדי להגין ממה שונאמר (ירמיהו א' יד) **מצפון תפתח הרעה.** כתיב צפון בצאן כנגד יצחק שאפרו צפון וכן בעזים כתיב צפון כנגד יעקב שנא' בו (בראשית כו ז) **ואת ערת גדני העזים.** (בעה"ט)

על ירך המזבח צפנה. ורשו רז"ל רוח צפונית אינה מסובבה, וכסא של שלש רגלים אינו עומד ויצטרך רגל רביעי, ולכך הקרבנות רגל העולם, וכן הכתוב אומר (תהלים מח) **הר ציון ירפתי צפון,** ומזה שנינו איהו מקומן של זבחים קדשי קדשים שחיתתן בצפון, אין ספק כי התנא הזה היה יודע כי ביהמ"ק הוא מקום הקרבנות, אבל מה שהזכיר בלשון שאלה איהו מקומן של זבחים, הכוונה באיהו רוח, והוא משיב שחיתתן בצפון, כי כן הוכיחו רז"ל מן הכתוב הזה הנזכר בקרבן עולה. ומה שאמר ודמן טעון הזיה על בין הבדים, פירושו כנגד הבדים שהוא מקום שהשכינה שם, וכענין שכתוב (שיר א) **בין שדי גליו,** כלומר ב"ן שדי" ובוור אויתותיו שני בדי הארון. ובפרקי ר' אליעזר ארבע רוחות נבראו בעולם, מזרח שמשם האור יוצא לעולם, דרום שמשם טללי ברכה וגשמי ברכה יוצאין לעולם, מערב שמשם אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור וחום וגשמים יוצאין לעולם, צפון שמשם החשך יוצא לעולם, ורוח צפון בראו ולא גמרו, אמר הקב"ה כל מי שיאמר אני אלוה יבא ויגמור הפנה הזאת שהנחתי. וע"ד הקבלה צפונה היא מדת הגבורה כדי להשלימם אליו, וזהו ששינונו עלה בכבש, כלל הבניין נקרא כבש, ופנה לסובב, הוא ראשית הראשית המקיף את הכל, ובא לו, במחשבה, לקרן דרומית, היא מדת החסד, וזהו שכתוב (בראשית יב) **ויסע אברהם הלוי ונסוע הנגבה,** שהרי הכהן היה מעורר על ישראל החסד שהיא מדתו ומהדרומית למזרחית הוא תפארת ישראל שמשם הרחמים יוצאים, וממזרחית לצפונית, כדי להשלים לו מדת הגבורה, ומצפונית למערבית, שהיא מלכות, וזהו שאמרו שכינה במערב, ומשם יפרד לעולם הנפרדים, ואז יתברך העולם השפל, וממערבית לדרומית שהוא חוזר למקום שהתחיל. (ב"ה)

ושחט אתו על ירך המזבח צפנה לפני ה-הנה בגימטריא זהו זכות עקידת יצחק בן אברהם (1543). (פרפראות לחכמה)

ח. **אם הפתח המשיח יחטא.** (ד' ט) מה שלא הזכיר הכתוב כאן **ויקפר עליו ונסלה לו'** כי אולי לא יתכפר בקרבן לבד עד שיתפלל ויתחנן לאלוקיו כי מלאך ה' צבאות הוא וצריך להיות נקי וטהר ידים. (מנחת יהודה בשם מנחה בלולה)

פ. אם הקדיש אדם 'בהמה זו' או שהתחייב להקריב 'בהמה זו' על חטא, אזי צייתה התורה להקריב את כל חלקי הבהמה כולל את קרניה. אבל אם היה זה קרבן תמורה היינו שהקדיש בתחילה בהמה שאין לה קרניים, אינו מחוייב להקריב את הקרניים. אברהם לא התחייב להקריב האיל עצמו אלא כתמורה תחת בנו. (אמרי שפר)

ק. השכינה נקנית בג' דרכים כסף שטר ביאה ר"ת **כשב,** וכל המצוות נקראים קרבן לה' שמקרב ע"י אותיות הוי-ה ב"ה ואמר **אם קשב הוא מקריב את קרבנו** אם רוצה לעשות קירוב אותיות הוי"ה ע"י המצוה הזאת אזי **הקריב אתו לפני ה-הנה** עיקר כוונתו להקריב ה'כשב' היינו השכינה לפני הוי-ה אל מול פני ה' שיהיה היחוד העליון פנים בפנים ויעשה ויצליח והשם הטוב יכפר בעדינו. (אגרא דכלה)

ר. **מה זכתה היונה להיות בין הקרבנות יותר משאר העופות** - אמרה יונה לפני הקב"ה: רבוננו של עולם, יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ומסורים ביד אדם. לפיכך זכתה (ילקו"ש בראשית ח יא). ועוד יש לומר לפי שכנסת ישראל נמשלו ליונה דְּכָתִיב (תהלים סח יד): **כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ** — מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה, אף וישראל אינן ניצולין אלא במצוות. (ברכות נג) כדאי היא לכפר עליהם. (פענח רזא)

אמרו רז"ל **תורים - גדולים ולא קטנים. בני יונה - קטנים ולא גדולים.** הטעם בתורים, לפי שהנבקה מהם כשיאבד בן זוגה, לא תדבק באחר לעולם, וכן ישראל הדבקים בה' לא ימירוהו באחר. ולכן קטנים פסולים, שאינם ראויים לזווג. ומן היונים פסול גדולים לפי שהם קנאים ויבואו לידי פירוד, ולכן בחר הקטנים, קודם היותם ראויים לזווג. ולא הכשיר הקב"ה תרגולים לקרבן, לפי שהם בעלי זמה. (מנחת יהודה)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
 התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadhan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת